

לכוין⁹⁴ לג, ולכן לדעתי יותר כשר להכשיר חטים שיש בו שומים ע"י ברירה ובדיקה היטב. [תשובות דברי חיים שם ח"ב (סימן לח)].

*והנה אודות הזרעונים הנמצאים בחטים הנקרא זעלינאטין אם יש איזה חשש חימוץ בהם ואם לא הוי בכלל מי פירות, הנה כל מוכרי תבואות אמרו אשר הוא מין חטה שמחמת חום החמה בעוד לא נגמר החטה נתייבש ונעשה כך"ל, נמצא דאין בזה חשש, ובפרט כי גם על הקנעבליך שהחמיר⁹⁵ הגאון בית אפרים עיקר החשש משום דבעת הלישה הוי מי פירות עם מים והא המג"א כתב בפירוש (סימן תסב ס"ק א) דמעט מי פירות אינו אוסר והביא כן בשם הרא"ש⁹⁶, ואף דהאחרונים⁹⁷ תמהו על המג"א דלא כן הוא לדברי רבנן דסברי⁹⁸ את שאין לשין בו אין מקטפין, הנה המעיין בדברי הרא"ש

הא רבנן מיירי במי פירות לחוד דסברי דמי פירות לחודיה ג"כ מחמיץ וכיון דמצד עצמותו מחמיץ שפיר ליכא חילוק בין רב למעט, אבל אנן דקיי"ל דמי פירות אינו מחמיץ רק עם מים שפיר י"ל דמעט מי פירות בתערובת מים הרבה לא יוכל לגרום שום חימוץ. ויעויין בפרמ"ג⁹⁹ ומקור חיים דבדיעבד אמרין דמעט מי פירות אינו גורם להחמיץ ובפרט כיון דנתערב בקמח קודם שנילוש במים א"כ כבר נתבטל הטעם מהזרעונים קודם שנילוש במים¹⁰⁰.

אכן כל זה אין צריך לנדון דידן שהמבינים אמרו שהוא מין חטה¹⁰¹ ובפרט דגם במי פירות כתבו כמה אחרונים שבטל בששים הואיל שהתוס' כתבו (פסחים לה, ב) דאינו רק חמץ נוקשה, יעויין במג"א (סימן תמז¹⁰²) ואף דהנוב"י (סימן כב) כתב דזב"ז תלוי דאם נימא דנוקשה דרבנן ממילא מי

94 ע"ע שם בד"ח סימן מ דגם ע"י ברירה מ"מ לא מקרי משומר למצת מצוה. וראה מש"כ בדע"ת סי' תנג סעיף ד, ועע"ש סי' תסב ד"ה ועשו"ת דברי חיים.

95 ולעיל כתב הדב"ח שהבית אפרים הקיל, ועמד על זה בשד"ח הנ"ל עיי"ש ועיין לקמן דין מז.

96 פסחים פרק ב סימן יג.

97 עיין אליהו רבה ושיורי לקט ריש סימן תסב וראה שער הציון סקכ"א. וע"ע קרבן נתנאל שם אות ק, פר"ח וחק יעקב שם סקי"ב וסי' תסז סקי"ז עיין ישוע"י תסב סק"א, ביאור הלכה ד"ה הואיל, דברי יציב או"ח סימן קצו. ושד"ח שם וסימן יג אות י באריכות. ועיין לקמן דין מז. ועיין מש"כ הג"ר יעקב מהרימלוב על דברי הגהמ"ח שנמצא באי"ש מס' 1006, הודפס בספרו של הגהמ"ח ברכת משה קוה"ת סימן מג, הובא בכליל תפארת עמ' תלה.

98 פסחים לו, א.

99 תסב א"א סק"א.

100 ע"ע לקמן דין מז מה שנכתב בענין זה.

101 באי"ש מס' 1367 ישנו מכתב להרמנ"י בענין מוכרים המערכים ב' סוגי חטים אם אפשר לקנות מהם בפסח.

102 סק"ה.

קונטרס ר' יוסף מסעראצק

ב) דעיסת סולת בעיסה מקרי לח בלח, ועיין ש"ך יו"ד (סי' שכד סקי"ח) ובביאור הגר"א (סי' של סק"ה), א"כ מתבטל הוא.

דין יא

לד. מה שהביא בשם הכתב סופר דנוקשה בטיל בששים, והראיה שהביא התרומת הדשן מהרמב"ם שאסר הטריאך לאוכלו, היא לשיטתו דהטעם דלא בטל משום דהוי דבר שיש לו מתירין, מש"ה אפי' בדרבנן לא בטל, משא"כ לדידן שפיר בטל ע"ש. לענ"ד אדרבה דבנוקשה שאינו ראוי לאכילה לא שייך למגזר אטו מינו, כיון דאין טעמו ושמו שוה לאותו דבר שראוי לאכילה לעולם.

לג. הביא בחיטים שנמצא בהם שומים הנקרא קנעבליך לאסור אף אם הי' בהם ששים וקצת יותר. וכ"כ השואל ומשיב (מה"ת ח"ג סי' פכ ומהד"ק ח"א סי' רנט). ובשו"ת חתם סופר (ח"א סי' קכו) כתב לחשוש שאין מתערבין בלישה ונשארים בעין במצה, אך ברא"ש הלכות חלה (סי' ט) כתב בנתן מעיסה שלא הורמה לעיסה שהורמה דיש להפריש מיניה וביה, וכ"כ התרומת הדשן (סי' קצ) בשם הסמ"ק, והיינו דבעיסה יש בילה. והם דברי התוס' במנחות (דף כב,

ולכן לפי דעתו המורה כמגן אברהם לא הפסיד, ויעויין לקמן (דין מז¹⁰⁵), ויעויין בתשובות בית שלמה (חאו"ח סימן צד¹⁰⁶) מה שכתב בזה.

דין יב¹⁰⁷

אם מותר לחלוב הפרות בפסח בכלי חמץ¹⁰⁸ לו

103 ראה בית אפרים סי' מ, מנ"ח מצוה יא אות ב ומצוה קלב, עונג יו"ט או"ח סי' לח, שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' ריח, אבני נזר או"ח סי' שנ-שנא, חזון איש סי' קיז אות ג וע"ע במה שצויין בלקוטי ההערות על הנוב"י שבהוצאת מכון ירושלים. ועיין לקמן דין לו.
104 ע"ע לעיל דין ו. ובפרט בדין חמץ נוקשה דמי פירות עיין שער המלך פרק ד מהלכות חמץ הלכה ח ומקור חיים ובית מאיר סימן תסב ועיין במה שצייין השד"ח בכללים מערכת אות ח"ת ערך חמץ סוף כלל קב. וכאן סימן ח אות כז ופאת השדה סימן ו אות ב. ועיין לקמן דין לד ודין מז מהישועות יעקב, ובביאור הלכה ד"ה ממהרים להחמין.

105 ושם במה שצויין מהישוע"י הובא בשד"ח סימן ב אות ב.

106 הובאו דבריו בשד"ח סימן י אות ו, עיי"ש.

107 דברי הגהמ"ח הובאו בשד"ח סימן א אות טז סימן ג אות טז.

108 ע"ע באריכות בדברי הפוסקים בזה בשד"ח הנ"ל סימן א ובארחות חיים (ספינקא) סימן תנ אות י.

קונטרס ר' יוסף מסעראצק

עם זיתי ניקוף מוציא תרומה לפי חשבון, וכתב הר"ש דמיירי ביין ושמן דבלח לכ"ע יש בילה, אך הרמב"ם (בפירושו ובפ"ח ממעשר) לא פירש ביין ושמן, וכתב המהרי"ט (ח"א סי' יח) בדבר הכתוש ודק יש בילה, והביא ראיה (מפ"ה דדמאי מ"ה) ובתמרים ובגרוגרות בולל ואוכל, והיינו משום דכתוש הוא. א"כ לפ"ז בזרעונין כתושין בעיסה יש בילה. אך להר"ש (בפ"ה דדמאי שם) הא דמהני בולל ואוכל משום דבדמאי הקילו כמבואר בדבריו שם להדיא. [וזה דלא כהמל"מ (פ"ד ממעשר בה"ח) והמהרי"ט הנ"ל, שכתבו דלהר"ש ג"כ הטעם דכתישה מהני רק בדמאי הקילו, וגם (בפ"ז דדמאי מ"ז) מה"ט הוי, וא"צ לדברי הר"ע איגר בתוספותיו (אות עז) דמיירי בלח, דהא הוי כדמאי]. וא"כ גם להרמב"ם אין ראיה דס"ל דיש בילה בדבר הכתוש, (ובפ"ב מתרומות הי"ג) מיירי שעשה יין ושמן אלא שהעתיק המשנה כצורתה.

אך בנטחן הזרעונים כקמח ממש ונתערב עם קמח חטים כ"כ עד שאין ניכר בו, למה נחוש שלא נאפה בשוה עם החטים, דהא אורז ג"כ אינו מין דגן ואפ"ה אם עשאה עיסה עם קמח חטים אין חוששין שלא נבלל או שנעשה חמץ ע"י אפייה, ויוצא י"ח כמבואר בא"ח (סי' תנו ס"ב), א"כ ה"ה נמי הכא.

דין יב

לו. אם מותר להשהות (חמץ) [חלב] זמן מעט בכלי חמץ. הנה האיסור והיתר (כלל ב ול) כתב דגם בכלי אמרינן כבוש כמבושל. וכתב הט"ז (סי' קה סק"א) דמותר מטעם דהוי

פירות עם מים דאורייתא מ"מ כמה אחרונים חלקו עליו¹⁰³ [הרב תפארת יוסף או"ח סימן לב].

*ויעויין בתשובות כתב סופר (סימן פה) שהאריך בדין תערובת נוקשה בששים ומסיק דכיון דקיי"ל נוקשה דרבנן¹⁰⁴ ממילא נקטינן להלכה דנוקשה בטל בששים בפסח¹⁰⁵ ויצא כנוגה הוראתו של המגן אברהם מכח ראיה מהימנא שהביא שם,

לה. מה שהביא כי כמה מוכרי תבואה אמרו שהיא מין חטה, לכאורה זהו זונן ברש כלאים, שפי' הרמב"ם שם מלשון זונה שיוצא מדרך היושר וישתנה בארץ (בעודו) בתבניתו וטבעו, ואולי זו שחמתית שהוזכר במשנה ב"ב (דף פג, ב) ובגמ' האי שמשא סומקתי היא, היינו שמולדת אדום כמ"ש המהר"ם שיף (בדרוש לפרשת דברים), וכתב שם שהלבנה ממהר גדילתו י"ב פעמים מהחמה ע"ש, ואולי זהו (חגי ב, ח) לי הכסף ולי הזהב נאום ה', היינו שמציאות הכסף וזהב הנשפעים מהילוך החמה ולבנה היא מנאום ה' ואינם בבחירתם אף רגע, והקדים הכסף למהירת הילוך הלבנה הנשפעת לרוב, וזהו (פרשת ברכה) גרש ירחים, שהירח מגרש בהלוכו הרב, (ובפרשת ויקרא) גרש כרמל וגו' מגרשה, שהחטים ושעורים הם נתבשלים מהירח, וממגד גרש ירחים, בימי נשיאות יוסף במצרים לשבר בר משם רועה אבן ישראל כתרגומו, תהיין ותבואתה לראש יוסף, ושניהם אחד כדאיתא ברבה ויחי. ועיין בספרי רמתים צופים על התנא דבי אליהו (פ"ב אות לד).

אבל הרע"ב מפרש הזונין לא כהרמב"ם שהחטה זונה אלא שהארץ זונה שמוציאה מין אחר. ומ"מ בין כך וכך גם מחטה הוי מי פירות כמבואר (ריש סי' תסג), ומחמץ עם מים, אך אם הם מיני זרעונים אין ללוש בהם העיסה כמ"ש החתם סופר (סי' קכא) שמין זה מפסיק בין העיסה של קמח לתנור שלא נאפה מהר ויבא לידי חימוץ, עפ"ד המג"א (סי' תס סק"ה) בשם הארחות חיים שאסור ללוש העיסה עם שומים מהטעם שמעכב, ע"ש.

ולכאורה הא בלא"ה אסור מטעם דאין בילה אלא בדבר לת. והנה בחלה (פ"ג מ"ט) זיתי מסיק שנתערבו

הנה אין ספק שאסור כמו שאסור להשהות בתוך חביות של חמץ אינו בן יומו בפסח כמבואר (סימן תמו¹⁰⁹).

109 השד"ח בסימן א הנ"ל כתב שלא מצא דבר זה בסימן תמו בדברי השו"ע והרמ"א. ועיי"ש סוף סעיף ה ברמ"א ובמשנ"ב סק"ע וסקע"א. ועיין סימן תנא ס"א ומשנ"ב סק"א. ועיי"ש בשד"ח ששלח לגהמ"ח שיעתיק לו את דברי הדברי חיים ובהעתקה שם איתא וז"ל, כמבואר במג"א סימן תמו ובח"י, והפרמ"ג (תמו א"א סקמ"א) אוסר אפילו בדיעבד תוך הפסח זולת בהפ"מ מיקל, ע"כ. [השד"ח כותב שם לגבי מיקומו של המג"א דאחימנותא קא סמיכנא, אמנם במהדורת ברוקלין ציינו שהמג"א אינו בסימן תמו אלא בסימן תנא סק"מ והחק יעקב בסקנ"ח], והוסיף שם שהגהמ"ח כתב לו כי איזה מרבני הדור פקפקו על מה שכתב הדברי חיים, אולם הוא כתב דאף שיש לפקפק קצת אבל לדינא נראה להחמיר, ומוסיף השד"ח ואני לא ידעתי טעם המפקקים כעת. ועיין שם בהמשך דבריו ובארחות חיים הנ"ל.

קונטרס ר' יוסף מסעראצק

שם (סקי"א) דכלי זכוכית לא בלע כלל. א"כ ממילא בפסח דאיסורו במשהו מחמירין דאינו יוצא עוד, אבל בשאר מקומות תפסו כשיטת הב"ח והפמ"ג דלא פלט כלל קודם שעה כ"ד, א"כ מותר להשהות אף לכתחילה.

גם יש לדון לפי המבואר (בסי' תמג ס"א) דמדאורייתא הוא חמץ כשאר איסורין, אלא שאסורו במשהו במקום שהי' יכול לבא לידי איסור בשאר איסורין כגון בפחות מששים ע"ש, ועיין פמ"ג בפתיחה להלכות פסח (ח"ג פ"א אות ב ופ"ב אות א), א"כ הכא לעולם אין יכול לבא לידי איסור דהא קודם מעת לעת לא יהי' אפשר שיהי' פחות מששים בשאר איסורין, כיון שהוא צונן ולית בהכלי פילי, [עיין מג"א (שם סק"ט), וש"ך יו"ד (סי' צה סק"כ, וסי' צה סק"ד)], ולאחר מעת לעת הא יהיה לעולם נותן טעם לפגם בפרט כשהוא עתה אינו בן יומו, בפרט לשיטת המרדכי הביאו הב"י ריש (סי' קה) דכבישה בעיא ג' ימים ואז לכ"ע הוא נותן טעם לפגם, א"כ אינו אסור במשהו, וכיון דבליעת כלים מחמץ הוא רק משהו א"כ כשיבשל בהו בתוך הפסח נמי הוא תרי משהו כל שלא נגע הכלי בגוף החמץ, [ועיין ט"ז סי' תס"ג סקי"ב ובנקה"כ ביו"ד (סי' צב) ובספר זכרון מנחם (דף נ, ב) ובכתר כהונה (סי' ח) ובשו"א ומשיב (מהד"ר ח"ב סי' ב)], א"כ ראוי להתיר החלב בהמת גוי לחלוב לתוך כליו. בפרט לשיטת הש"ך ביו"ד (סי' פח סק"ב) דדוקא בלחם חייש הרשב"א משום פירור ועל הלחם יחיה אדם, אבל שאר איסור נבילה הוא מותר ע"ש. ועיין תפארת צבי (או"ח רס"י כה) ובריב"ש (סי' תא) ועיין בשע"ת (סוף סי' תג) מזה.

בהיותי בזה אמרתי להציע מה שלא זכיתי להביין זה שנת טו בט"ז (סי' תנא סק"ב), שהביא סיוע למ"ש ביו"ד (סי' קה) דאין אומרים כבוש כמבושל מחמת בלוע הכלי דהוי נותן טעם לפגם. מאריה דאברהם הא התם הי' הבעין חמץ כבוש לאסור הכלי ומה נותן טעם לפגם שייך בזה. חזרתי על צידי צדדין ולא מצאתי יישוב לזה, כאז כן עתה. ובגוף הענין לחלוב י"ל דהוי כרותח דמפליט ומבליע, ועיין מהר"ם שיק (חיו"ד סי' שפ), וצ"ע.

נותן טעם לפגם משעה שנעשה כבוש. וביו"ד (סי' סט סט"ז בהגה) דמותר למלוח בשר שנמלח והודח בתוך הכלי הנאסר, וכתב הט"ז (סקמ"א) דדווקא פחות ממעת לעת, דאל"כ אסור מחמת הכבישה דהוי כמבושל. והקשה עליו המנחת יעקב (כלל יב סק"ד) בשם הנקודת הכסף שדבריו סותרים זא"ז ע"ש, ועיין חוות דעת שם סק"ד. ונראה ליישב כוונת הט"ז, דבסימן סט מיירי מלכתחילה דבזה אסור גם בנותן טעם לפגם, ובסי' קה מיירי מבדיעבד. א"כ משמע דפחות מכדי כבישה אף לכתחילה מותר.

אך החוות יאיר (סי' קא) והכרתי ופלתי (ריש סי' קה) כתבו דזה רחוק מהחוש שכ"ד שעות פחות מעט לא יעשה פעולה כלל וברגע האחרונה יפליט ויבליע, רק שמוציא לאט לאט עד כלות הכ"ד שעות שאז נרגש הטעם, וכיון שכבר נפלט רוב הטעם מקודם לא הוי נותן טעם לפגם. ובתשובת כתר כהונה (סי' לו) וכתב סופר (סי' עב) דרכו בזה, ועיין מג"א (סי' תמו סקט"ז), ובלחה"פ (ריש סי' קה) הביא שהמג"א שמע זה בשם זקנינו גאון הגאונים מו' יעקב ז"ל האבד"ק לובלין. אך הפמ"ג (במשבצות זהב ריש סי' קה) כתב שהפליטה אינה זזה ממקומה עד רגע האחרון שבשעה כ"ד, ונראה שזהו שיטת הב"ח (סי' קלה) הביאו הש"ך שם (סקל"א). והרשב"א הביאו הב"י שם מיקל מטעם שכבר פלט מעט מעט. והמחבר חשש לחומרא דשמא רק שעה כ"ד גורם פליטת האיסור, וכן הב"ח כתב רק שמא.

ונראה דהמג"א שכתב (בסי' תסז סקי"ט) דבצונן תלוי במנהג, היינו שקצת גדולים שתופסים בשיטת הרשב"א והחות יאיר הנ"ל שפולט מעט מעט, ראוי לאסור בצונן בפסח כיון דאינו בטל משהו. ובזה ניחא קושיית המנחת יעקב (כלל פה סקי"ב) שביו"ד (סי' קלה ס"ח) סתם כדעת הר"ן דבכלי זכוכית אין מחמירין בו בשביל שמכניסו לקיום, ובא"ח (סי' תנא סכ"ו) החמיר בכלי זכוכית, ע"ש. ולהנ"ל ניחא דכלי שמכניסו לקיום הוא משום דאז בלעי טובא ומש"ה אפי' עירן תיכף אסורים משום לא פלוג, וכלי זכוכית דשיעי ובליעתן מועטת אינן בכלל זה, ועיין שואל ומשיב (מהד"ק ח"א סי' כב) מהתוס' (ריש פ"ק דנדה) [וכן העתיק הש"ך (סי' קלה סק"ג)], ולא כהט"ז